

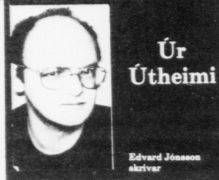
John Kenneth Galbraith og Stanislav Menshikov:

Vesturheimurin og Japan mugu strika gamla skuld hjá Eystureuropa

— annars kann yvirgangurin frá planbúskapi til frían marknað gerast óúthaldiligur fyri tann vanliga borgaran

„Teir fyrstu »byggimeistararnir« í nýggja eystur-europeiska marknaðarsamfelagnum verða uttan íva fyrrverandi svartamarknaðarhandlarar úr eystanlondum og samvitskuleysir figgjarspekulantar úr Vesturheiminum, sum leita eftir skjótum vinningsi. (John Kenneth Galbraith).

Úr
Útheimi

Edvard Jonsson
skrivari

„Skandinavilar liva í einum fjølbroyttum og javnvigaðum búskaparligum og politiskum samfelagi, sum lættliga kann mennast til tað ideella framtíðarsamfelagið ...“ (Stanislav Menshikov)

Tvær gitnir liberalir búskaparfrøðingar, John Kenneth Galbraith og Stanislav Menshikov, professari í Prag og limur í sovjetska vísindaakademínum, greiðir herfyri í felags samroði við Aftenposten í Noreg frá sínum sjónarmiðum viðvíkjandi búskaparligu gongdini í E-Europa. M.a. tosaðu teir um, hvussu skjótt broytingar kunnu fremjast og hvat tær bera við sær. Galbraith er fyrrverandi amerikanski sendiharrin í Indíu og tann mest opinskáraði og virdasti av amerikanskum búskaparfrøðingum í nýggjari tíð. Menshikov er ein av hollastu stuðlunum hjá Mikhail Gorbátjov og hevur verið við at leggja perestrojka-politikkinn til rættis.

Hóttanir

Galbraith sigur, at í yvirgangstíðarskeiðinum til liberalan búskap og stórra marknaðarfrælsi eru størstu hóttanirnar tær, at tann sosiala skipanin gerst veikari og arbeiðsloysi økist. Bert eitt er heilt víst: teir fyrstu virknu luttakararnir í nýggja marknaðinum verða fólk, ið fyrr antin arbeiddu við svartamarknaðinum í eystanlondum, ella samvitskuleysir einstaklingar úr Vesturheiminum, ið siggja hovi til eina skjóta fortjenastu. Hetta týðir, at marknaðurin eystanfyri verður

íkkil serliga »attraktivur« fyri framkomin marknaðarland. Tey, sum fara at missa mest við eitt gjøgnumbrot av perestrojka-politikkinum eru spekulantarnir. Tá teirra virksemi verður lógligt mugu teir rinda skatt, og tá skal ein minnast til, at í lotuni stendur ólóglegi búskapurin fyri ikki minni enn 84% av bruttotjóðarúrtøkuni!

E-europa eitt marknaðarøki

Menshikov sigur, at tá handilin víðkar, verður Eystur-europa bert ein stórr marknaður, serliga fyri vesturlendskar brúskvørur og teknifróðiliga framleiðslu. Fyri at kunna keypa hesar vørur, verður neyðugt við øktari figgjarorku. Tí mugu tjóðirnar eystanfyri samstundis eisini framleiða og selja til útlendskar marknaðir. Tjekkosllovakia utflytur longu maskinur og maskinpartar, og tjekískir bílar kunnu gerast útflytingsvora. Poland hevur fyrr flutt út landbrúskvørur av nógvum

ymiskum slagum og kann koma inn aftur á marknaðin. Ungarn hevur framleitt bussar til amerikanska marknaðin. Sovjet hevur útflyt korn og aðrar landbrúskvørur til V-Týskland, umframt skinn og diamantar. Vandamálið hjá Sovjetsamveldinum er, at landið bert hevur útflyt rávoru, t.e. olju, natúrgass og annað ráevni. »Nú mugu vit upparbeida ein forleika til at góðska vøruna«, sigur Menshikov. »Vit mugu verða kappingarforir innan vørugóðsku og stuðla stórum útboði av grossistum«.

Samhandilin lítill frameftir

Galbraith bendir á, at Marx og Lenin ikki fátáðu, at konufólkaklaði, kosmetiskar vørur og flottir bílar fóru at verða størsti tørvurin hjá socialistisku brúkarunum í framtíðini. »Men lat okkum ikki gera ov nógv burtur úr støddini av handlinum millum eystur og vestur. Vit mugu

viðurkenna, at socialistisku londini ongantið hava havt stóran leiklut innan alþjóðahandlin. Tí teirra planbúskapur hevur lutvist bygt á sjálvbjargni«. Galbraith metir, at samhandilin millum Eystur-europa øðrumegin og Vesturheimin og Japan verður smáligur leingi framyvir.

Galbraith meinir eisini, at V-Europa, USA og Japan eiga at geva lán, veita trygd og strika gamla skuld, soleiðis at tilfeingið av mati og einføldum brúskvørum verður stórri í Eystur-europa. Tí annars er stórur vandi fyri, at yvirgangurin frá einari marknaðarskipan til eina aðra gerst óúthaldiligur fyri íbúgvarnar. Í hesum sambandi bendir Menshikov á, at tær treytir, altjóða figgjarstovnar og grunnar tað fyrri lánunum, hava stóra týdning. IMF, Altjóða Valutagrunnur, hevur t.d. játtað Poland lán, men samstundis verða sett avís krav um infláttión, arbeiðsloysi, avtøku av virkjun o.o. »Júst hetta áleggur íbúgvunum óúthaldiligar byrðar. IMF má gerast ein globalur stovnur, og ikki bert verða stýrður av nókrum fáum tjóðum sum nú«.

Skandinaviska fyrimyndin

Galbraith metir, at hóast ein kann fegnast um

broytingarnar, ið eru hendar í Eystur-europa, er neyðugt við realismu og ávisum skepsis mótevist teimum, sum halda, at ein skjót umlegging frá stalinistiskum planbúskapi til marknaðarbúskap er gjørlig. Sjálvur vónar hann at gongdin kann halda fram uttan at hon verður ov skjót. »Endamálið«, sigur Galbraith »er ikki ein fullfiggjað kapitalisma, heldur tann gyldi miðjuvegur, sum hevur virkað so væl í sosialdemokratisku lond-

unum í Skandinavíu«.

Menshikov tekur undir við hesum og sigur, at av øllum tjóðum hava tær skandinavisku tjóðirnar rokkið longest á framburðarleið. »Teirra búskapur er blandaður og loyvir nógvum ymiskum ideologium. Búskaparliga, politiskt, sálfrøðiliga og kensluliga liva teir nærri tí framtíðarsamfelagi, eg kundi hugsað mær. Tað er møgult, at eystanlondini hava eina idealiseraða hugmynd av Skandinavíu og vesturheiminum yvirhøvur. Eystur-europearar hava lívandi undir eini skipan, sum einki legði í brúkan. Vesturheimurin er hinvegin vorðin identiskur við risatíðarboð júst til brúkararnar. Eystur-europearar fara tó at enda at siggja, at tað er væl møgult bæði at hava brúkarasamfelag og eitt væl útbýgt vælferðar- og heilsusamfelag«.

etj.-

(Kelda: Aftenposten)

Roktar- og umlættingarheimið

Lágargardur

søkir eftir summarfrítíðaravloysarum fyri rokstarstarvsfólk:

Sjúkrasýstrar
Roktateimarsassistentar og
Sjúkrahjálparar

í tíðini frá 1. juni til 30. sept. 1990.

Skrivligar umsóknir saman við avritum av prógvum og møguligum viðmælum skulu sendast leiðaranum á

Lágargarði
Stoffalág 84
Box 1188
110 Tórshavn

»Eg haldi ikki, at ein einasti eystur-týskari var rýmdur yvir markið úr E-Berlin, um staðið hinumegin við múrinn var Bronx-býarparturin í New York« (John Kenneth Galbraith)